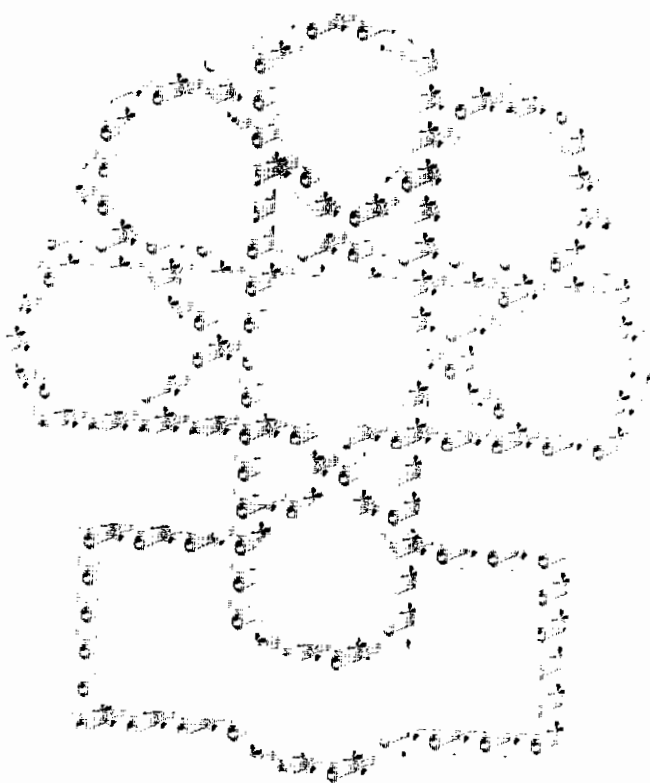

گفتاری پیرامون

جوانان، ورزش و اوقات فراغت

معاونت پژوهشی
مرداد ۱۳۷۸

کار: گروه (۱) خدمات پژوهشی

کد گزارش: ۴۱۰۴۶۴۸

مرکز پژوهش‌های شورای اسلامی
کتابخانه و واحد اطلاع‌رسانی ماری
شماره: ۱۴۰۴۴
تاریخ: ۱۳ مرداد ۱۳۸۱

ورزش و تربیت بدنی به عنوان عامل تلاش، سلامت تن، ابتهاج روح و آرامش روان از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. به علاوه امروز تابدان حد در زندگی مردم راه یافته است که در نقاط مختلف دنیا به وسیله‌ای خبر ساز و پول ساز تبدیل گشته تا بدان حد که اشتغال قابل توجهی ایجاد کرده است. همچنین به عنوان سرگرمی سالم و نشاط آور مورد توجه جوانان سراسر عالم قرار گرفته است.

اگر سابقاً (در کشور ما) ورزش‌هایی همچون سوارکاری، تیراندازی، کشتی و ورزش باستانی به دلیل کاربرد نظامی و شنا برای حفظ حیات در مواجهه با آب مورد تأکید قرار می‌گرفت، امروز دامنه ورزش بسیار گسترده شده و اهداف آن نیز به مقدار زیاد تغییر کرده است. امروز ورزش از یک طرف به عنوان عاملی سیاسی، اقتصادی و فرهنگی مطرح است و از طرف دیگر از جنبه سرگرمی و پر کردن اوقات فراغت و حتی تبدیل شدن به یک حرفه از مرتبه‌ای خاص برخوردار است. در عصر ما ورزش به عنوان عاملی در جهت اثبات موجودیت کشورها و توانایی دولت‌ها مطرح است کما این که مشاهده می‌شد کشورهای بلوک شرق برای نشان دادن برتری خود سرمایه‌گذاری فراوانی بر روی ورزش داشتند. یا زمانی که کشور امریکا مشاهده نمود که بسیاری از ورزش‌های بومی این کشور طرفداری در سطح جهانی ندارد و نمی‌تواند به عنوان عامل نفوذ و مطرح شدن در جهان از آن استفاده کند به صورتی توجه برانگیز به ورزش پسر طرفدار فوتبال رو می‌آورد و برای پیشرفت آن سرمایه‌گذاری هنگفتی می‌نماید.

گاهی ورزش آنقدر اهمیت می‌یابد که یک ملت غرور از دست رفته خود را از آن طریق جستجو می‌کند. مثلاً زمانی که درگیری انگلیسی با آرژانتین بر سر جزایر مالویناس اتفاق افتاد و انگلیس با قدرت نظامی برتری خود را نشان داد تمام ملت آرژانتین در مسابقه فوتبال دو کشور به دنبال حیثیت بر باد رفته خود بودند و هنگامی که یک آرژانتینی (مارادونا) دو گل به انگلیس زد و موجب پیروزی این کشور گردید به یک قهرمان ملی تبدیل شد. در کشور خودمان ملاحظه نمودیم که در هنگام راه یافتن فوتبال ایران به جام جهانی و با پیروزی بر امریکا جشن ملی بر پا گردید و همه مردم به وجد آمدند یا در هنگام پیروزی قهرمانان کشتی ایران در میادین مختلف چه شور و نشاط و غروری به مردم کشور دست داده است. پس نمی‌توان این گونه واکنش‌ها را نادیده گرفت بلکه می‌باید با درک صحیح احساسات مردم و هدایت آن به مجرای صحیح، محلی برای رشد و تعالی ملت ساخت. مردم ما می‌توانند با شور و نشاط حاصل از پیروزی قهرمانان خود نیرویی برای کار و سازندگی بیابند و با مشاهده الگویی مناسب از میان ورزشکاران و قهرمانان خود شکوفایی ارزش‌ها و آرمان‌ها را متجلی ببینند.

ورزش قهرمانی خود مشوقی برای ورزش همگانی نیز هست و ورزش همگانی نقش فراوانی در سلامتی یک ملت ایفا می‌کند. به ویژه امروز که شهرنشینی همچون آفتی به جان و جسم و روح مردم افتاده و

آنان را از زندگی طبیعی و کار بدنی که عامل نشاط و تندرستی است محروم ساخته است. بسیاری از دردها و بیماری‌ها و دلنگی‌ها و خمودگی‌ها ز بی‌حرکی یا نداشتن حرکت صحیح ورزشی است. اگر سابقاً فعالیت‌های اجتناب‌ناپذیر بدنی و زه رفتن و سواری به طور جبری حرکات لازم بدنی را تأمین می‌کرد، امروز پشت میز نشینی و مشاغل جدید افراد را از این طریق دور ساخته است.

مسئله دیگر در ارتباط با ورزش نقش آن در پر بار کردن اوقات فراغت است اوقاتی که از آن به عنوان آیینة فرهنگ جامعه یاد می‌شود و کارکرد آن رشد و شکفتگی شخصیت انسان است و اگر این اوقات درست برنامه‌ریزی نشود موارد شدید انحراف را در پی دارد.

به نظر می‌رسد توجه به ورزش اهمیت به سزایی دارد البته نه بدان صورت که به هدف تبدیل گردد، بلکه به عنوان عاملی که موجب سلامتی، نشاط، وفاق و سازگاری و افتخار آفرینی شود. برای دست یافتن به اهداف ورزش می‌باید ارتباطی درست با تمامی دستداران آن به ویژه جوانان برقرار کنیم و چه رسانه‌ای بهتر از رادیو و تلویزیون می‌تواند به این مهم دست یابد. رسانه‌ای که اقبال مردم به آن فراوان است و به عنوان منبعی برای دریافت اخبار صحیح و ویرایش شده مورد توجه است. ابزاری که سهل الوصول است و با سرعت فراوان اخبار را در هر نقطه‌ای به مردم می‌رساند. افتتاح این مرکز را به فال نیک می‌گیریم و امیدواریم با برنامه‌ریزی صحیح حاکم بر آن شهد دست‌یابی به اهداف مورد نظر باشیم.

فصل اول - نگاهی به ورزش کشور

چنان‌که ذکر شد ورزش نه تنها از مهم‌ترین عوامل تأمین سلامت و نشاط جسمی و روحی افراد جامعه می‌باشد، بلکه در بارور نمودن اوقات فراغت اقشار مختلف به ویژه جوانان و نوجوانان و ایجاد بهره‌وری هرچه بیشتر از پتانسیل عظیم انسانی در راهبرد به سوی اهداف ملت‌ها و دولت‌ها، نقش به سزایی دارد.

هرچند که رشد و ترقی ورزش در یک جامعه از نشانه‌های توسعه فرهنگی اجتماعی آن به شمار می‌رود اما امروزه ورزش صرفاً یک مقوله اجتماعی نبوده و نیست. ورزش فرهنگ‌ساز است و در دنیای امروز از آن به عنوان یک حربه فرهنگی - سیاسی در جهت مقاصد صحیح و سالم یا فاسد و مخدر استفاده می‌گردد. متأسفانه در کشور ما همواره ورزش نتوانسته نقش شایسته خود را در رسیدن به اهداف متعالی ایفا نموده و جایگاه بایسته خویش را به دست آورد.

به دیگر سخن این که مقوله ورزش در کشور نیاز به بازنگری، تغییر و تحول اساسی در اهداف، سیاست‌ها، برنامه‌ها و روش‌های اجرایی دارد.

در این قسمت به صور فشرده اصی‌ترین چالش‌های ورزش کشور و راه حل‌های آن بررسی می‌گردد.

الف - طرح و برنامه

یکی از مهم‌ترین مشکلاتی که در عرصه مدیریت ورزش کشور وجود دارد مشکل بی‌برنامگی و عدم وجود برنامه‌های مشخص است. هرچند که در برنامه اول و دوم توسعه، در هدف‌های کیفی موارد ارزشمندی در راستای ارتقا و توسعه کیفی ورزش در کشور به چشم می‌خورد، اما متأسفانه خط مشی‌های اساسی و سیاست‌ها و برنامه‌های پیش‌بینی شده صرفاً کمی و معطوف به افزایشی اماکن ورزشی و بهره‌برداری بهینه از

آنها و افزایش تعداد ورزشکاران و مربیان بوده است. به نظر می‌رسد مشکل برنامه‌ریزی در تربیت بدنی بیش از بحث برنامه پنج سانه و نظایر آن باشد. بعد از گذشت ۲۰ سال از پیروزی انقلاب اسلامی متأسفانه هنوز استراتژی نظام جمهوری اسلامی در مورد جایگاه ورزش به تمام و کمال و با تعیین دقیق و ظرایف مشخص نیست.

بحث تأکید صرف بر ورزش همگانی که در سال‌های اول انقلاب اسلامی رواج داشت و بحث تکیه بر ورزش قهرمانی که در سال‌های پس از جنگ شدت یافت، بحث‌هایی هستند که هر کدام به تنهایی ساز و کار لازم خود را می‌طلبند. متأسفانه تفکرهایی که از ابتدا بر سازمان حاکم بوده‌اند یا به دنبال این بوده‌اند یا به دنبال آن و هیچ‌گاه تفکری که بتواند به طور اصولی تلفیقی از هر دوی این برنامه‌ها را به وجود بیاورد مجال رشد و مطرح شدن نیافته است. مقام معظم رهبری در یکی از بیانات خویش به تبیین دقیق این مسئله پرداختند. این بیانات که به حق می‌توان آن را منشور ورزش کشور دانست به خوبی دو مفهوم فوق را تلفیق می‌نماید. آنجا که می‌فرمایند:

«برای همگانی کردن ورزش، باید ورزش قهرمانی نیز تقویت شود تا مردم الگوهای ورزش را در میان خود پیدا کنند. ورزش قهرمانی باید در شأن ملت بزرگ ایران باشد و جوانان ما در رشته‌های مختلف ورزشی برترین حرف را بزنند و درخشان‌ترین چهره‌ها را نشان دهند.»

به هر حال، خلأ وجودی برنامه‌ریزی استراتژیکی که جایگاه هر دو هدف در ورزش را به طور دقیق مشخص سازد و نحوه تعامل این دو هدف و خط مشی‌های اساسی و سیاست‌گذاری آنها و نحوه تغذیه یکی از دیگری را مشخص سازد کاملاً محسوس است و باید تدبیری برای آن اندیشیده شود.

ب- ساختار تشکیلاتی

یکی از دیگر مشکلاتی که ورزش کشور را تحت تأثیر قرار می‌دهد مشکل تشکیلات و ساختار تشکیلاتی است. با نگاهی گذرا به تشکیلات ورزش کشور می‌توان به مواردی از عدم تمرکز در تصمیم‌گیری‌ها، برنامه‌ریزی‌ها و اجرای برنامه‌ها اشاره نمود که حاکی از ضعف ساختار تشکیلاتی دستگاه تربیت بدنی کشور است.

به طور مثال ناهماهنگی در بخش آموزش ورزش کشور به گونه‌ای است که ارگان‌های مختلف ورزشی مانند کمیته المپیک تشکیلات مرکزی سازمان تربیت بدنی، کمیته‌های آموزشی فدراسیون‌ها، روابط عمومی سازمان و معاونت بانوان هر یک خود را متولی امر آموزش می‌دانند که کمترین نتیجه آن، هدر دادن بودجه ورزش است.

جای آن دارد که مجلس شورای اسلامی که طرح بازنگری در تشکیلات ورزش کشور را در دست بررسی دارد سریع‌تر این مهم را نهایی نماید و با ارائه یک ساختار تشکیلاتی دقیق و علمی و عملی این معضل ورزش کشور را برای همیشه حل کند. در این زمینه این‌گونه به نظر می‌رسد که تبدیل وضعیت فعلی به وضعیتی که مدیریت ورزش در قبال مسائل و جریانات و تصمیم‌گیری‌های خویش به ملت نمایندگان مجلس شورای اسلامی پاسخگو باشند می‌تواند قسمتی از مشکل را حل کند.

ج- مدیریت و رهبری

از دیگر مشکلات ورزش کشور بحث مدیریت ورزش در کشور است. یکی از اصولی ترین انتقادهایی که از سوی جامعه ورزشی کشور مطرح می شود و تا اندازه زیادی نیز وارد است این مسئله است که چرا همیشه متولی و رئیس سازمان تربیت بدنی را از بیرون از جامعه ورزش کشور انتخاب می کنند؟

این گونه انتصابات نتایج منفی زیادی را به دنبال دارد که از جمله می توان به:

- به وجود آمدن ذهنیت منفی در دست اندرکاران واقعی ورزش و تحت الشعاع قرار گرفتن افکار عمومی ورزشکاران؛

- اختصاص زمان زیاد برای آشنا شدن با ساختار ورزش به علت ناآشنایی مدیران با ساختار، تشکیلات و کادر انسانی و...

- نداشتن دید ورزشی به ورزش که می تواند در بسیاری از تصمیم گیری ها تأثیر منفی بگذارد.

به هر حال جا دارد که به هنگام نصب مدیران و رؤسای تربیت بدنی این مسئله مورد توجه قرار گیرد.

مشکلات دیگری نیز در زمینه ورزش کشور وجود دارد که بحث و بررسی آنها نیاز به گزارش جداگانه و

تفضیلی دارد و از حوصله این گزارش خارج است.

فصل دوم - تکنولوژی ارتباطی

یکی از مهم ترین مسائل در برخورد با اقشار مختلف جامعه، نحوه برقراری ارتباط با آنها است.

کشور ما از نظر جمعیتی، جوان ترین جمعیت دنیا است. بر طبق آخرین آمارگیری ۴۴ درصد از جمعیت

کل کشور در رده سنی ۱۱ تا ۲۹ سال قرار دارند و به اصطلاح جوان هستند.

جوانی دوره خاصی از زندگی است که مشخصات خود را دارد.

تحرک، نشاط، عصیانگری، توقع برخورد منطقی و... از خصوصیات این دوره است.

مقام معظم رهبری توصیف زیبایی از جوانی دارند که متضمن بسیاری از موارد فوق است.

«جوانی دوران خاصی از عمر انسان است که شامل دوران بروز استعدادها، اوج زیبایی ها و توانایی ها

می باشد. جوانی بهترین و شیواترین دوران زندگی است».

آنچه مسلم است باید در ارتباط با این خیل عظیم جمعیت از زبان و نحوه برخورد خاص جوانی استفاده

نمود.

یعنی حتی اگر قرار است تدبیر کننده امور این جوانان عقل پیران را داشته باشد باید سعی نماید از سخن

جوان و رفتار جوانان استفاده نماید و به تعبیری ۲۶ میلیون جوان را نمی شود پیرانه اداره کرد.

پس مهم ترین مسئله در این زمینه اتخاذ یک روش ارتباطی است که جوان پذیرای آن باشد. از طرف

دیگر چنانچه ذکر شد جوان دارای مشخصاتی است. یکی از این مشخصات پتانسیل زیاد حرکتی است.

جوانی دوره شور و نشاط و قدرت است و این پتانسیل قدرت باید از راه های درست و منطقی مصرف شود.

این که گفته می شود درست و منطقی مصرف شود یعنی این که اگر غلط مصرف شود و اگر مصرف نشود

هر دو خطرناک است و می تواند برای اجتماع بحرانزا باشد. یکی از اصولی ترین راه هایی که در اکثر

کشورهای دنیا برای صرف این انرژی در پیش پای جوان گذاشته می شود «ورزش» است.

ورزش از جمله مهم‌ترین عرصه‌هایی است که معمولاً جوانان آن را مدنظر قرار داده و به آن روی می‌آورند.

اما ورزش به معنای کلاسیک آن احتیاج به امکانات مناسب، وقت مناسب و صرف هزینه دارد و با توجه به تمامی موارد فقط می‌تواند در صدی از دقت جوان را پر کند.

به نظر می‌رسد چیزی که تمامی موارد سه‌گانه فوق را بتواند پوشش دهد از مناسب‌ترین وسایل برای برخورد و تعامل با نسل جوان باشد. یعنی وسایل ارتباط جمعی که خاص مسائل ورزشی باشند. اقبال جوانان حتی آنهایی که خودشان ورزش نمی‌کنند به دیدن و شنیدن و خواندن مسائل ورزشی و به ویژه ورزش فوتبال امری انکارناپذیر است.

نگاهی به تعداد و حجم روزنامه‌ها و ماهنامه‌های ورزشی که در کشور منتشر می‌شود، گویای این مهم است. اما واقعیت این است که تعدادی از جراید فعلی کشور که در مسائل ورزشی منتشر می‌شوند و فعالیت دارند راه درستی را طی نمی‌کنند. یعنی مطالبی که عنوان می‌شود نه در راستای سیاست‌های ورزشی کشور و البته سیاست‌های ورزشی درست که در فرمایشات مقام معظم رهبری از آن یاد شد و می‌توان از آن به‌عنوان منشور ورزش نام برد و از طرفی دیگر بعضاً مغایرت با اهداف فرهنگی و تربیتی نظام جمهوری اسلامی دارند.

متأسفانه ظاهراً کنترل خاصی نیز بر روی نوشته‌ها و مطالب آنها توسط هیچ‌کس انجام نمی‌شود. بنابراین خلأ یک وسیله ارتباط جمعی در این زمینه کاملاً محسوس است.

البته جراید خوب هم داریم که در این زمینه فعالیت می‌کنند ولی کافی نیست.

رادیو و تلویزیون بهترین وسیله‌ای است که می‌تواند این خلأ را پر کند. زیرا دارای مشخصاتی است که آن را از سایر وسایل ارتباط جمعی متمایز می‌سازد. بعضی از این مشخصه‌ها عبارتند از:

- ۱- رایگان است و هزینه‌ای نباید برای آن پرداخت.

- ۲- از نظر قدرت پخش سراسر کشور را در هر کوی و برزن در بر می‌گیرد.

- ۳- سرعت انتقال اطلاعات از طریق این رسانه با رسانه‌های مکتوب قابل مقایسه نیست.

- ۴- می‌تواند با برنامه‌ریزی حالت یک رسانه دو سویه و چند سویه را پیدا نماید. یعنی آن‌طور که دیده می‌شود در رادیو مقدار پخش برنامه زنده زیاد است و امکان مشارکت و ابراز نظر در برنامه‌های زنده وجود دارد که به هر حال این رسانه را می‌تواند به یک رسانه چند سویه تبدیل کند و جوان اگر احساس کند این نظر اوست که پخش می‌شود و مورد توجه قرار می‌گیرد به این وسیله روی می‌آورد.

از این طریق است که می‌توان با همکاری مسئولان ورزش کشور برنامه‌ریزی کرد و آنچه لازم است در مورد آن برنامه تولید شود.

نکته‌ای که در این قسمت لازم است مطرح شود این است که این رادیو و این شبکه ورزش می‌تواند نقش بسزایی در سالم نمودن فضای ورزش کشور داشته باشد و بسیاری از شایعات ورزشی که توسط بعضی از همین جراید به عنوان یک وسیله تبلیغاتی و پول ساز خلق می‌شود بی‌اثر سازد.

یعنی باید بیشتر به مسائل ورزشی داخلی بپردازد. برنامه‌سازان این شبکه نگاه کنند، تحلیل محتوی بکنند ببینند، قسمت اعظم خبرهای ورزشی که حالا خیلی هم خریدار دارد و خیلی هم تیراژ دارد یا به قول فرهنگستانی‌ها خیلی «شمارگان» دارد از چه دست خبرهایی است؟

ورزشکاران محبوب را که بسیاری از خبرها پیرامون آنهاست در این جا باید آورد و برنامه زنده ترتیب داد و امکان ارتباط جوانان را ولو تلفنی با آنها فراهم آورد. اگر این مطالب انجام شود آنگاه خود به خود جوانان مستمع این شبکه خواهند بود و از برنامه‌های آن استقبال خواهند کرد.

فصل سوم - اوقات فراغت و نقش صدا و سیما

یکی از مسائلی که برنامه‌ریزان و متصدیان امور جوانان در کشور باید همواره مدنظر داشته باشند مسئله اوقات فراغت جوانان است.

در مورد اوقات فراغت و این که چه باید باشد و چگونه باید باشد سخن زیاد گفته شده است و در اینجا قصد آن نیست که دوباره این سخنان را گفت و نوشت.

مطلبی که در این قسمت درباره اوقات فراغت عنوان می‌شود و به نظر می‌رسد باید به دقت مورد توجه قرار گیرد «وضع موجود» آن است و این که بالاخره در حال حاضر جوانان علی‌رغم برنامه‌ریزی‌هایی انجام شده و انجام نشده این اوقات خود را چگونه می‌گذرانند.

نگاهی به نظر سنجی‌های شورای عالی جوانان که در مقاطع مختلف انجام شده است می‌تواند تصویر تقریباً مناسبی از نحوه گذراندن «اوقات فراغت» توسط جوانان را ترسیم نماید.

با دقت به تعدادی از این نظر سنجی‌ها متوجه می‌شویم که هنوز هم جوانان علی‌رغم تمام مسائلی است که هست و عنوان می‌شود بیشترین قسمت از اوقات فراغت خود را بعد از «استراحت و حضور در خانواده و گفتگو با سایر اعضا خانواده» به تماشای تلویزیون و گوش دادن به رادیو می‌پردازند و جالب این که معمولاً این قسمت از نظر مدت زمانی که اختصاص می‌دهند چند برابر سایر مطالبی است که می‌تواند اوقات فراغت را پر کند. این واقعیتی است که به هر حال از روش‌های علمی برای جمع‌آوری آن استفاده شده و قابل استناد است. یک واقعیت دیگری هم هست و آن هم البته توسط نظر سنجی‌های متعدد به اثبات رسیده که هنوز «صدا و سیما» بیشترین نقش را در بین سایر رسانه‌ها در انجام وظیفه اطلاع‌رسانی به مردم دارد و مقدار اطلاعات و اخباری که مردم از این رسانه‌ها می‌گیرند با سایر رسانه‌ها حتی قابل قیاس نیست.

این دو واقعیت باید صدا و سیما را متوجه نقش و وظیفه حساس خود نماید. یعنی برنامه‌ریزی در این قسمت باید به گونه‌ای باشد که حالا که نسل جوان واقعاً قسمت مهمی [طبق بعضی از نظر سنجی‌ها و به طور متوسط حدود چهار ساعت در یک روز] از وقت خود را به صدا و سیما اختصاص می‌دهد لازم است برنامه مورد نظر او تهیه بشود. برنامه‌هایی که بتواند بیشترین قسمت از اوقات فراغتی که امروز واقعاً برنامه‌ریزی برای پر کردن آن یکی از معضلات است را به خود اختصاص دهد. این از یک طرف و از طرف دیگر باید به گونه‌ای باشد که وظیفه اطلاع‌رسانی صحیح و سالم و قابل کنترل را نیز انجام دهد که در قسمت پیش مفصلاً به آن پرداخته شد.

البته این در مورد ورزش و مسائل مربوط به ورزش به علت استقبال جوانان و علاقه آنها به مسائل مربوط به ورزش حالت خاص‌تری پیدا می‌کند.

برطبق همان نظر سنجی‌های فوق‌الذکر جوان بعد از تلویزیون و رادیو، ورزش را به عنوان سومین عاملی

که می‌تواند اوقات فراغت او را پر کند انتخاب نموده است و این البته می‌تواند قابل توجه مسئولان امور ورزش در کشور نیز باشد. حاصل سخن این که در عصر فعلی که به آن عصر انفجار اطلاعات نیز اطلاق می‌شود رسانه‌ها نقش ویژه‌ای در همه قسمت‌ها دارند و از جمله می‌توانند این نقش را در «پر کردن اوقات فراغت» ایفا نمایند که البته شاید این جزء اهداف اصلی این‌گونه رسانه‌ها باشد. در کشور ما نیز صدا و سیما پر طرفدارترین رسانه است و می‌تواند این نقش و وظیفه خود را با توجه به رسالت خویش در نظام جمهوری اسلامی و با تأکید بر مبانی ارزشی اسلام از یک طرف و در نظر گرفتن سلیق و جاذبه‌های مورد نظر جوانان از طرف دیگر به انجام رساند.